

Ivan Reitman 1946–2022

► Lapzárta után érkezett a szomorú hír Amerikából, életének 76. évében elhunyt Ivan Reitman filmrendező, producer, városunk szülötte. Egy évvel ezelőtt találkoztunk vele „személyesen” a Zoomon keresztül, akkor a mihamarabbi komáromi vizsontlátás reményében köszöntünk el tőle és testvéreitől! Sajnos, erre a látogatásra már nem kerülhet sor. A család gyászában osztozunk, emlékét megőrizzük!

Ajvé, hétfő!

Tartalmas beszélgetések kéthetente

A Szlovákiában és Magyarországon is folyamatosan súlyosbodó járványhelyzet miatt a személyes megjelenést igénylő programjaink továbbra is szünetelnek. Az online térben kéthetente találkozunk. A közös tanulást követően a kötetlen beszélgetése a főszerep.

Január 24-én a világ és Európa zsidó közösségei felé tekintettünk ki **Ligeti Andrással**, a Zsidó Világkongresszus európai ügyekért felelős koordinátorával. Megismertük a szervezetet, az európai zsidóság legfontosabb megoldandó kérdéseit. Hallottunk a diplomata életútjáról, izraeli tanulmányairól, a magyarországi zsidó ifjúsági szervezetekben folytatott munkájáról, valamint az európai zsidó diákok képviselői Brüsszelben eltöltött évekről. Az elmondottak alapján kirajzolódott előttünk közösségeink jelene, várható jövője.

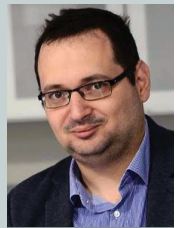
Február 7-én **Martin Korčok**, a szeredi Holokauszt Múzeum vezetője volt a vendégünk. A kétnyelvű program lebonyolításában **Vadász Magda** működött közre szinkrontolmácsként. A beszélgetés során átfogó képet kaptunk a 2016-ban nyílt emlékhely, oktatási intézmény fejlődéséről, szerteágazó tevékenységéről. Szóba kerültek a túlélőkkel készített interjúk, a múzeum látogatóinak visszajelzései, az egész országot lefedő aktivitások. Megvitattuk a legfrissebb népszámlálási adatokat, beszéltünk a szlovákiai zsidóság jövőjéről. A hallgatóságtól érkező kérdések megválaszolása előtt megismerhettük a szakember legújabb publikációit, hallottunk a fényképezés terén elért sikereiről, projektjeiről.

Köszönet a beszélgetőpartnereknek, a rendezvények szervezésében közreműködőknek, és természetesen mindazoknak, akik kéthetente velünk tartanak.

Az aktuális rendezvényekről online felületeinken adunk hírt. Programötleteiket, javaslatokat az ajve@menhaz.sk címre várjuk. ◀

Szerkesztői gondolatok

Délután ket-tő körül lépek ki a budapesti Lauder iskola kapuján. Három izgalmas fizikaóra és egy megbeszélés jutott a mai munkanapra. Mikközben a buszra várok,

PASZTERNÁK ANDRÁS

lélekben elkezdlek felkészülni a harminchatodik Ajvé, hétfő! klubra.

Lehet, nem kéne már izgulni ezeken a jól bejáratott programokon. Mondani könnyű, de nem volt ez másként a Menházban tartott Shalom klubok előtt sem: Vajon ideér a vendég, lesznek elegendő megérkezések az étel, jó lesz az időjárás, működik majd a projektor, a hangosítás? – aggódtunk évtizedeken át a rendezvényeket megelőző napokban vagy vasárnaponként a saroképület kapujában. Nemrég volt két éve, hogy megtartottuk az ENSZ Holokauszt emléknapjához kapcsolódva a járvány előtti utolsó klubot a Wallenstein Zoltán teremben. Bár nyáron az udvaron és a Nagyünnepekkor a zsinagógában összejöttünk, olyan igazi, „békebeli” Shalom klubra azóta sem került sor. Hiányoznak ezek a meg nem élt közös pillanatok!

Miközben hazaérve papírra vetem a ma esti vendégünknek szánt kérdéseket, kutatok egy kicsit a neten a vele kapcsolatos témákban, rám törnek az aggodalmak: Működni fog este a net? Eljönnek majd a „törzstagok”, akik mindig ott szoktak lenni a Zoom-szobában? Be tudnak lépni, rendben lesz a mikrofonjuk, kamerájuk? A meghívott előadónak sikerül csatlakoznia? Lesznek hozzá kérdések a hallgatóság soraiból?...

Lassan besötétedik odakint, az órára nézek, 17:45, hat körül illene bekapcsolni a laptopom, váltani pár szót a korán érkezőkkel a program előtt. ◀

Emlékezünk

Megrendüléssel fogadtuk a szomorú hírt, hogy életének 71. esztendejében elhunyt **Morovič Lajos**, a Dunatáj című regionális újság főszerkesztője. Évtizedeken keresztül jelen volt minden nagyobb rendezvényünkön, tudósított a Komáromi Zsidó Hitközség eseményeiről. Az általa vezetett szerkesztőség 2012-ben kapta meg a Kehila Haver-díjat a régió zsidóságával kapcsolatban közölt írásaiért. A család, a munkatársak gyászában osztozunk. Emlékét megőrizzük! ◀

a Hitközségi Híradó szerkesztői,
a hitközség közössége

Mazl Tov!

Nagyné Strasser Etelka 95 éves

A Komáromi Zsidó Hitközség 95. születésnapja alkalmából köszöntötte közösségünk legidősebb tagját, Nagyné Strasser Etelkát. További jó egészséget kívánunk! Mazl Tov! Bis 120! ◀

A dél-szlovákiai zsidó közösségek nyomában

A napokban jelent meg a Szombat című folyóirat legújabb száma, amely a dél-szlovákiai zsidó közösségek múltjával és jelenével foglalkozik. A lap tartalmáról az alábbi linken érhető el információ: <https://www.szombat.org/szombat-magazin/megjelent-a-szombat-februari-szama-10>. ◀

Kérjük a támogatását!

Kedves Olvasónk! Kérjük, lehetősége szerint támogassa a Komáromi Zsidó Hitközség programjait, a HH megjelenését, épületeink, temetőnk felújítását.

Belföldi átutalás Szlovákiából:

26384962/0900 – Slovenská sporiteľňa

Nemzetközi átutalás külföldről:

Cím: Židovská náboženská obec v Komárne, Eötvösa 15, 94501 Komárno, Slovakia

IBAN: SK0609000000000026384962 SWIFT: GIBASKBX

Bakunk címe: Slovenská sporiteľňa, Palatínova 33, 94501 Komárno

Hitközségi Híradó – a Komáromi Zsidó Hitközség lapja, alapítva 5756-ban (1996), **főszerkesztő:** Paszternák Tamás (tamas.paszternak@menhaz.sk), Paszternák András (andras.paszternak@menhaz.sk), **munkatársak:** Haas Judit, Mgr. Piczek Ferenc, **tördelőszerkesztő:** Saláth Richárd, **olvasószerkesztő:** Paszternákné Kertész Zsuzsanna (Komárom), Katarína Potoková (Nitra), **nyomtatás:** Nec-arte Kft., Komárom, a **KZSH címe:** Židovská náboženská obec, Eötvösa 15, 945 01 Komárno, Slovakia, tel.: 00421/35/7731-224, **e-mail:** kile@menhaz.sk, tel.: 00421/35/7725-355. **Regisztrációs szám:** EV 3424/09. **ISSN** 1337-091x. **IČO:** 34073400. Alapítva 5756-ban. **Lapunk Önnek készült, kérjük ne dobja el!**

Faliújság rövid hírek

A Hitközségi Híradót, a Shalom klubot és a hitközség működését Tamara Zuzkova (Csehország), valamint anonimításukat kérő adományozók támogatják. Köszönjük! ☆

Befejeztük a 2021. évi pályázataink elszámolását. Az idei évre kulturális programjainkra támogatást nyertünk Komárom városától. A budapesti BGA Zrt. pedig vallási rendezvényeink költségeihez járult hozzá. Köszönjük! ☆

A Spitzer Béla Kiskönyvtár a budapesti Magyar Zsidó Kulturális Egyesület és a csehországi Šana Tova kiadványaival bővült. Várjuk olvasóinkat! ☆

Megkezdődött a Menház és azon belül főleg a zsinagóga 2022. évi felújításának előkészítése. A fő támogató a BGA Zrt. ☆

Ezúton kérjük hitközségünk tagjait, hogy a 2022-es évre esedékes tagsági díjat szíveskedjenek átutalással, csekken vagy a titkárságon befizetni. A díjak változatlanok. Adományait szívesen fogadjuk! ☆

Megjelent a budapesti Clio Intézet weboldalán Bajcsi Ildikó történész új kötete, mely a komáromi és környékbeli zsidóság jogfosztását (1938–1944) veszi górcső alá. A hiánypótló kiadvány innen tölthető le: <https://www.clioinstitute.hu/cliokotetek>. A szerző vendégünk lesz az egyik online programunkon.

Támogatóink / naši sponzori:

„Realizované s finančnou podporou Fondu na podporu kultúry národnostných menšín“

Emlékezés és emlékeztetés a Selye János Gimnáziumban

KRÁLIK ZSUZSANNA

A Komáromi Zsidó Hitközség megalapításának 230. évfordulója alkalmából kültéri kiállítással, rövid műsorral és zsidó ingyencsúszkák kóstolójával egybekötött megemlékezésre került sor november 11-én a Tiszti Pavilonban. Január 21-én e kerek évforduló alkalmából iskolánkba, a Selye János Gimnáziumba került a szabadtéri tárlat. A nagyméretű tablók a komáromi zsidóság történetét mutatják be. A megnyitón iskolánk igazgatója, Andruskó Imre és a Komáromi Zsidó Hitközség elnöke, Pasternák Antal osztották meg gondolataikat a jelenlevőkkel és a diákokkal. Ezt követően dr. Novák Tamás jogász, a jubiláló hitközség vezetőségi tagja nyújtott alapos történeti áttekintést.

1791-től a helyi zsidóság a megmaradás és a polgárosodás rögzös útján építette ki fokozatosan intézményeit, templomait, temetőjét. 1944 áprilisától a helyi zsidóságot rövid idő alatt megfosztották jogaitól és vagyonától, június 1-re kialakították a komáromi gettót, ahonnan az összegyűjtött zsidókat a Monostori erődbe, majd pedig az auschwitz-birkenau koncentrációs táborba szállították. A deportálásokat elkerülő zsidók közül többen az 1944 októberében hatalomra kerülő nyilaskeresztesek terrorjának estek áldozatul. A II. világháború alatt több mint 1900 komáromi zsidót, a helyi zsidó közösség mintegy 90 százalékát gyilkolták meg. A holokausztot mindössze 248-an éltek túl.

A világháború után a koncentrációs tá-

borokból fokozatosan visszatértek Komáromba a megmaradt zsidó lakosok, akik 1945 második felében újrainszabták a közösségi életet. A nagy változás 1996-ban kezdődött, amikor megjelent a Hitközségi Híradó első száma. Ez egy kétnyelvű újság, amelyet a júniusi mártír megemlékezésen osztottak ki először az egybegyűlteknek a temető bejáratánál. A lap az akkor 15 és 17 éves Paszternák András és Tamás szerkesztésében és ötlete alapján készült el. Az újjáéledő közösségről szóló panelen a Paszternák testvérek is megjelennek, akik bár több mint 20 éve Budapestre költöztek, nem engedték el a hitközség sorsát és programkoordinátorként továbbra is részt vesznek az események szervezésében.

Az elmúlt években a megromlott állapotú Menház is megújult, főleg szlovákiai és magyarországi pályázati forrásokból. A Menházban ma a zsinagógán és az irodán kívül közösségi helyiség, könyvtár és egy kis múzeum is helyett kapott. Utóbbit oktatási célokra használják, iskolák hozzák ide a diákokat, hogy megismerjék a zsidóság történetét, a kultúrát és a szokásokat.

A diákok toleranciára és aktív állampolgárságra nevelése nem csupán a tananyag része, hanem egyre sürgetőbb aktuális feladat is. Több mint húsz éve minden évben gimnáziumunk holokauszt-emléknapot tart. Évente több alkalommal megpróbáljuk a felnövekvő korosztály számára tanárok és neves vendégladók tanúságtétele révén egyértelművé tenni, hogy a múlt felkiáltójel a mai társadalom számára is intő jelek. Több vendégladónk volt már Izraelből, Magyarországról is. Pár éve részt vehettünk az Auschwitzból Birkenaubá vezető Élet Menetén.

A helyi zsidóság megmaradásért vívott harcát, a jeles zsidó személyiségeket és a vallásgyakorlás komáromi szakrális helyeit bemutató, öt magyar és szlovák nyelvű panelből álló tárlat február közepéig gimnáziumunkban marad, majd tovább „vándorol” más iskolákba. Köszönet Kollár Zoltánnak is! ◀

Králik Zsuzsanna,
a gimnázium tanára

Utazó kiállítás Kisbéren: Áhítatos építészeti formák Baumhorn Lipót tervei a szegedi zsinagógához

A Komárom-Esztergom megyei Kisbér városa ad otthont a Magyar Építészeti Múzeum és Műemlékvédelmi Dokumentációs Központ (MÉM MDK) és a Szegedi Zsidó Hitközség közös kiállításának, mely a helyi születésű zsidó építész, Baumhorn Lipót (1860–1932) életművét mutatja be. A rendezvény apropóját a tervező halálának 90. évfordulója, valamint a Szegedi Új Zsinagóga építésének 120 éves jubileuma adja. A Hegedűs Pál Helytörténeti Múzeum kiállítóterében megvalósuló tárlat középpontjában az 1900–1903 között épített szegedi zsinagóga áll. Az építés körülményeit tervrajzmasolatok segítségével mutatják be, és a kiállítási installáció a gazdag belső dekorációból is ízelítőt nyújt. A műtárgyak mellett bőséges fotóanyag illusztrálja Baumhorn Lipót munkásságát. A kiállítási egységeken nemcsak az

által tervezett huszonhat zsinagóga jelenik meg, hanem a világi építészeti alkotások sokféleségébe is betekintést kaphatnak a látogatók Bélavári Krisztina fotóin keresztül. A 2020 októbertől tartó kiállításorozat a Batthyány Műemlékegyüttes Védelmében Alapítvány szervezésében érkezik Kisbérre, majd áprilistól maga a Szegedi Új Zsinagóga fogadja be nyár végéig.

A kiállítás **2022. január 24. és március 31.** között tekinthető meg a kisbéri Hegedűs Pál Helytörténeti Múzeumban (2870 Kisbér, Angol kert 1.).

Kurátor: **Dr. Oszkó Ágnes Ivett**, a Magyar Építészeti Múzeum és Műemlékvédelmi Dokumentációs Központ művészettörténésze. A Szegedi Zsidó Hitközség restaurálási projektjének vezetője: **Dr. Pataricza Dóra**, történész.

Szakmai tanácsadók: **Ábrahám Vera**, a Szegedi Zsidó Hitközség Archívumának vezetője; **dr. Klein Rudolf** tanszékvezető egyetemi tanár, Óbudai Egyetem Ybl Miklós Építéstudományi Kar; **Ritoók Pál** művészettörténész, a Magyar Építészeti Múzeum és Műemlékvédelmi Dokumentációs Központ Múzeumi Osztályának vezetője. ◀

Fotó: Bélavári Krisztina (MÉM MDK)

Mi újság az OR-ZSE-n?

Vajda Károly rektorral beszélgettünk

Az első pillanattól kezdve komolyan vettük a világjárványt. A legszigorúbb óvintézkedéseket tettük, amiben az is segített bennünket, hogy a felsőoktatásért felelős államtitkár, Bódis József történetesen orvosprofesszor, és rendszeresen látta el az egyetemeket intézkedési javaslatokkal, útmutatásokkal. Annak ellenére, hogy gyakorlatilag 2020 márciusában a virtuális tér nyújtotta menedékhelyre vonultunk vissza, tehát a fertőzőmegelőzés legradikálisabb módszerét választottuk, hallgatókat is, oktatókat is veszítettünk a járvány során, ami különösen is megrendítő az OR-ZSE közössége számára.

Az egyetemi élet közösségi formáira a virtuális térbe történő visszazsorulás egyértelműen korlátozó hatással van. Immáron két olyan évfolyamunk is van, akik természetes módon, tantermekben, az Egyetem folyosóin, a menzán nem is ismerkedhettek meg, videokonferenciai formában zajló tanórákon találkoztak, nem csak az oktatókkal, hanem egymással is. Mondanom sem kell, hogy ez a fajta többé-kevésbé virtuális világ nem az egyetemi élet természetes közege. Nagyon várjuk, hogy vége legyen a járválynak.

Szeptember 13-án felkeresték hitközségünket a közösségsszervezői szak hallgatói és oktatói, lelkes egyetemistákkal találkoztunk a komáromi Menházban. Miként teszik vonzóvá a felsőoktatási intézményt a jelentkezőknek?

Nekünk is fontos helyszínünk, illetve impulzusforrásunk a komáromi hitközség. A hallgatók annyi impulzust kapnak részint a városból, részint abból a Szlovákiából, mely joggal lehet büszke pezsgő felsőoktatására, hogy közösségsszervező szakos hallgatóink tematikus konferenciát is szerveztek már felvidéki tárgykörben.

Az OR-ZSE vonzóvá tétele komplex feladat. Megújítjuk az oktatás egészét. Ez nem csak a tanári kar nemzedékváltásában érhető tetten, de a tananyag és a módszertan modernizációjában is. Ezen kívül egyre nagyobb hangsúlyt kap az oktatás nemzetközivé tétele. Bekapcsolódtunk az Európai Unió felsőoktatási térségének hallgató- és oktatócsere-programjaiba. El szeretnénk érni, hogy a hallgatók külföldi részképzése olyan természetes és bevett gyakorlat, sőt elvárás legyen, mint volt az 1877 és 1933 között, amikor is az akkori rabbinövédek a boroszlói (neológ), vagy a berlini (ortodox és zömük a reform) rabbiképzőn hallgattak minimum egy-egy félévet. Egyetemünk mindenki előtt nyitva áll. Nagy büszkeséggel tölt el bennünket, hogy a roma mobilitásban nem kis szerep jut a felekezeti egyetemeknek, főiskoláknak, így nekünk is. Nincs is annál szebb dolog, amikor az egyik kisebbség segíti a másikat. Szlovákiában ez nem újdonság, inkább hétköznapi rutin. Magyarországon erre azért még rá-rácsodálkoznak.

Milyen képzési formák, szakok várják a jövő tanévben az OR-ZSE-ra jelentkezőket?

Egyelőre az Egyetemen öt szakon folyik

képzés. Ebből három alapképzés (BA, vagy szlovákosan: BSc), egy MA (MSc), egy pedig osztatlan (MA, MSc). Felekezeti szociális munkásokat képzünk nappali és esti munkarenden (BA, BSc), judaisztika szakosokat nappali munkarenden (BA, BSc), felekezeti közösségsszervezőket (BA, BSc) levelező munkarenden, rabbikat osztatlan nappali munkarenden (MA, MSc) és zsidó kultúratörténezséket (MA, MSc) esti munkarendben. Szakirányú továbbképzésben pedig zsidó kántorokat is képzünk. A zsidó valláshoz tartozás csak a rabbi szak és a kántorképzés előírása, a többi szakra bárkinek a jelentkezését szívesen fogadjuk. Akár Szlovákiából is. Fenntartónk, a Mazsihisz jóvoltából egy éve kollégiumi férőhelyeink is vannak immár.

Miként zajlik a felvételi eljárás?

Az ideai felvételi eljárásban jelentkezőnek az Egyetem által megfogalmazott, a jelentkezni szándékozó által kitöltött jelentkezési lapját, rövid önéletrajzot, motivációs levelet, az érettségi bizonyítványt, a felsőfokú oklevél és a nyelvvizsga-bizonyítvány(ok) másolatát, továbbá a felvételi eljárási díj (3.500,- Ft) befizetésének az igazolását kell benyújtani a felvételi@or-zse.hu email címre 2022. február 15-ig. A befizetést az OR-ZSE bankszámlaszámára történő utalásával rendezheti a jelentkező. Az eredeti érettségi és nyelvvizsgabizonyítványt a nyáron esedékes felvételi elbeszélgetésen kell bemutatni, miután írásban nyilatkozott annak eredetiségéről. Az intézményi jelentkezési lap az egyetem honlapjáról (<https://or-zse.hu/>) tölthető le. A felvételi elbeszélgetésre júniusban kerül sor.

Folytatás a következő oldalon.

Fényképek: www.or-zse.hu

Folytatás az előző oldalról.

A pandémia miatt az elmúlt két évben a felvételi online formában történt. Még bizonytalan, hogy idén tudunk-e már személyes elbeszélgetéseket tartani. A felvételi beszélgetés a szakmai motivációkról, a szakmáról való általános tájékozottságról szól. A felvételi elbeszélgetés része lehet előzőleg megadott listáról a jelentkező által szabadon választott egy könyvről zajló eszmecsere is. A rabbi szakon különleges elvárások is megfogalmazódnak. Ezeket most nem sorolnám föl. Külön megkeresésre minden érdeklődőt ezekkel a kritériumokkal kapcsolatosan is részletesen tájékoztatunk.

A felvételre jelentkezőt minden esetben emailen és postai úton is értesítjük a felvételi elbeszélgetés pontos időpontjáról, mely 2022. június 13. és 21. között lesz.

Kiknek ajánlja az egyetem képzéseit?

Mindenkinek, aki érdeklődik a zsidóság vallásból táplálkozó kultúrája iránt. A szociális munkás szakra jelentkezők esetében persze a tudásvágyon túl a társadalom elesettjeiért érzett szolidaritásnak, az önzetlen tenni akarás elszántságának is adottnak kell lennie.

Melyek voltak a legfontosabb rendezvények, események az egyetem életében 2021 folyamán?

Nehéz néhányat kiemelni a sok olyan kez-

deményezés közül, mellyel az online tereket szerettük volna valóságossá tenni. Talán a youtube-on is visszanezhető Történelem home office-ban című előadássorozat volt a legjelentősebb ilyen eseménysorozatunk. Most látom, hogy nem csak nehéz, de veszélyes is ez a kérdés, ha rektornak szegezük, mert az egyetem vezetőjét nem szabad, hogy részrehajlason érjék, márpedig a kiemelés óhatatlanul tükröz személyes preferenciát. Egy kivételt talán mégis megengedhetek magamnak. Az Egyetem megújításáért tett erőfeszítéseinket talán éppen azok a tudományos konferenciák igazolják vissza a leginkább, amelyeket a hallgatók és a doktoranduszok szerveznek. Az Egyetem színvonala ugyanis akkor tud a leggyorsabban emelkedni, ha a hallgatói igények növekednek. A hallgatói igényesség pedig azzal kezdődik, amikor a hallgató maga csap föl tudományszervezőnek. A Menházban is megforduló felekezeti közösségsszervező szak hallgatói Szlovákia zsidó öröksége címmel szerveztek online konferenciát december 12-én. Maga a konferencia annak is ékes bizonyítéka, milyen erős kisugárzása van a szlovákiai zsidó közösségnek, ezen belül a komáromi magyar ajkú hitközségnek.

Milyen tervekkel tekintenek a jövőbe?

Szeretnénk az Egyetemen folyó képzések számát bővíteni. A hittanárképzés ügyét előmozdítandó e hónap végén átfogó együtt-

működési megállapodást írunk alá a Potsdami Egyetemmel és szakmai előkészítő konferenciát is szánunk a kérdésnek. A hitközségi tudásátadás problematikája ugyanis kontinentális kihívás. Csak összefogva tudunk hatékony válaszokat találni. Nagyon fontos ezen a területen a tudás- és módszer-megosztás. A tanszékek részéről több hasonló, határokon átvívelő, nemzetközi kezdeményezés is folyamatban van. Ezekről azért nem szólnék most ennél konkrétabban, mert még előkészület alatt álló iniciatívákról van szó. Dolgozunk izraeli és amerikai kapcsolatokon is. Ezek kiépítése azonban a távolság és a teljesen más finanszírozási környezet miatt időigényesebb folyamat. ◀

PA-PT

Zsidó gyerek a Duna-partról

Szemelvények Herzog Itzhak kéziratából – 11. rész

A falusi gyerek átmegy a nagyvárosba

1940 nyarat írtuk, a kis, csendes falucs-kából a zsidobongó, autóktól hangos, „szirénás” városba költöztünk. Különös élmény volt, nem voltam túlságosan elragadtatva a változásoktól. Drasztikus volt számomra a változás. Vége lett a szabad életnek, a csendes falusi létnek. Hiányzott a folyó, melyet úgy szerettem, itt pedig rakpartok közé szorítva – megbabolázva – szinte megközelíthetetlen. Hiányzott: az udvari játék, a fáramászás, a szalmakazalban való hancúrozás, a mezei séta, a kedvenc hintám, a kutya, a macska, akiket úgy szerettem, a frissen fejt tej íze, a kocsikázás... Sokkolt, amit Budapesten láttam, a közlekedés viharos lüktetése, a villamosok... Nem jöhettem-mehettem szabadon, az úton átkelni is nagyon veszélyes volt, jelzőlámpák még

alig voltak ebben az időben. Nehéz volt számomra, szinte egész nap a négy fal között maradni. A játszótéren sem volt pázsit, hirta is alig akadt. Az életmód viszont sokkal modernebb, komfortosabb volt, köszönhetően a villanynak, a gáznak, a folyóvíznek, a fürdőszobának, az angol wc-nek. Természetesen, akadtak látnivalók, amelyek vonzottak, szélesítették a látókörömet, gazdagították fantáziámat, lelki világomat. Ilyen volt az állatkert a Ligetben, ahol zárásig el tudtam nézegetni, a számomra ismeretlen állatokat, az oroszlanokat, tigriseket, párdurcokat, elefántokat. Többször visszavertünk ide. Lenyűgöztek a monumentális épületek, a több emeletes házak, a Bazilika, az Országház, a Hősök tere. Szerettem átsétálni a Lánchídon, siklóval felmenni a Budai-várba, látni Szent István szobrát, a

Mátyás templomot, a Halászbástyát. Gyönyörködtem az élem táruló panorámában, a hömpölygő Dunában. Sokat voltunk a Margitszigeten, kirándultunk a Budai hegyekbe, meghódítottuk a Rózsadombot, a Gellért-hegyet, a Vérmezőt. Pompázatos volt a Dohány utcai zsinagóga.

Lassan kezdtem megszokni az új lakóhelyünket, de hiányzott a falu, a néném és a nagybátyám, a barátaim. A Wesselényi utcai zsidó iskolába írtattak be. Eleinte kis-sé furcsa volt, hogy mindenki zsidó, nem mondják reggelente, hogy „dicsértessék a Jézus Krisztus”. Új barátaim lettek. Eleinte anyám kísért az iskolába, de gyorsan megtanultam, miként tudom egyedül megtenni a negyedórás utat. ◀

(a részletet a szerző engedélyével közöljük)

Múltunk megismerése

Interjú Jóna Imre László Kehila-díjassal

Kértelekin születtem 1951-ben, egy rokkant suszter tizenegyedik gyermekeként. A szegénység és a nyomor mellett a négy legkisebb gyermek már érettségizhetett a kishéri gimnáziumban. Három műszakos fizikai munkásként kezdtem dolgozni és a munka mellett történelemtanár, népművelő, politológus és közgazdász végzettséget szereztem. 33 éves koromtól már tanárként dolgoztam.

Augusztus végén a Menház udvarán vehette át a Kehila-díjat, melyre a Szenes Hanna Magyar-Izraeli Baráti Egyesület terjesztette fel. Mit jelentett ez az elismerés az Ön számára?

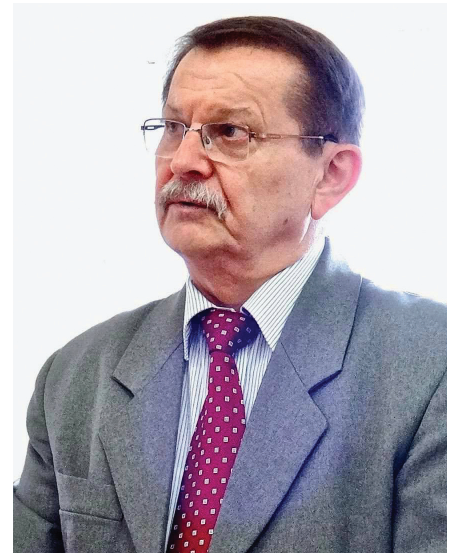
A Kehila-díj számomra rendkívüli megilletés volt, mert azon tevékenységeimért, melyeket önként és meggyőződésből végeztem – sok ilyen volt életemben – sohasem fogadtam el fizetséget. Boldog voltam, hogy egy általam nem eléggé ismert közösség megtisztelt ezzel az elismeréssel és nagy tisztelettel gondolok Önökre.

Miként kezdett el foglalkozni a tatabányai zsidóság múltjával? Miért fontos, hogy a felnövekvő generációk halljanak a múlt ezen fejezetéről?

Sok oka van, de leginkább az igazság keresése. Szülőfalumnak az 1787-es népszámláláskor 640 fő lakosa volt – ma sem több 700 főnél – és egyharmaduk izraelita vallású volt. A falu fölött lévő dombot a térképek Aranyhegyként jelölték, de a faluban csak Zsidóhegynek hívták. Gyermekkoromban ott még gyönyörű vörösmárvány sírkövek sokasága állt, számunkra olvashatatlan feliratokkal, messze a falu temetőjétől. Sokat legeltettem ott kecskéket és közben a sírkövekben gyönyörködtem. Ma már sajnos egyetlen sincs meg belő-

lük. Amikor középiskolai tanár voltam, történelem szakkörös diákjaimmal – nem volt számukra kötelező – segitettem a Felsőgalla fölött lévő zsidótemető rendbetételében, fa és bokor irtással, a kerítés felújításával. Művészettörténeti óráimat csoportosítottam és félevente tanítványaimmal egy délelőttöt a tatai zsinagógában töltöttünk, ahol akkor a görög-római szobormásolatok múzeuma volt. Egyórás tárlatvezetésem után – amely során a zsinagógát is bemutattam – a tanulók választottak egy szobrot, fényképezték, rajzolták, majd írtak róla egy pár oldalas dolgozatot. Döntően erre a munkára kapták féléves jegyeiket. A füzetük első oldalára magyarul és latinul mindig felíratam velük a „Gondolkodom, tehát vagyok” jelmondatot.

1980 óta élek és dolgozok Tatabányán. Megyeszékhelyünk egy szlovák anyanyelvű községből (Bánhida), két német anyanyelvű községből (Alsógalla, Felsőgalla) és az első bányakolóniákat összefogó Tatabányából jött létre 1947-ben. A falvak múltját aprólékosan kutatva – a helyi levéltár anyagait szinte teljességgel – döbbentem rá, hogy 1936 és 1956 között itt szörnyű bűnöket követtek el. Ezekről a helyben lakók szinte a mai napig hallgatnak vagy nem is tudtak, és többnyire a bevándorlók, betelepülők érdeklődnek iránta. A Ma-

gyar Általános Kőszénbányák Részvénytársaság – amely a bányászattal a paraszti falvakat polgárisította – teljes vezérkara zsidó felekezetű volt. Még az 1930-as évek közepéig díszpolgári címeket osztogattak számukra különböző helyi szervezetek, egyesületek, tiszteletbeli díszelnöki felkérésekkel keresték meg őket. Ezt követően a zsidó törvények után – elvették birtokaikat, részvényeiket, üzemeiket, gyáraikat, és 1944 nyarán a már bevonultatott zsidó munkaszolgálatosok kivételével haláltáborokba hurcolták őket. A helyi 400-410 főből mindössze 45-en tértek haza, ingóságait, ingatlanaikat ők sem kapták vissza és többségük elhagyta az országot. A második világháborúban a falvak zsidó lakosságának 88-89 százalékát elpusztították, míg a keresztény lakosság vesztesége 1,2-1,8 százalékos volt.

Mit tanulhatunk a kishéri születésű Baumhorn Lipót munkásságának megismeréséből, miért volt érdekes ez a téma az Ön számára?

A kishéri zsidóság történetével azért kezdtem el foglalkozni, mert az 1848-49-es szabadságharc után a faluban csak egy izraelita felekezetű család lakott (Stern). Gróf Batthyány Lajos kivégzését követően birtokain királyi menest alapítottak. Rövid idő alatt közel 350 fős zsidóközösség érkezett a településre, akik felépítették a kasszárnyákat, istállókat, raktárakat, lovardát, gyönyörű zsinagógájukat. Létrejött hitközségük iskolát is alapított. Ezen iskola első tanítója Baumhorn Lipót édesapja volt. Az iskolába keresztény családok gyermekeit is szívesen jártatták a szülők.

Folytatás a 8. oldalon.

PASZTERNÁK
ANDRÁS

113. fejezet: Szerelem és nanotúra északon

(2013. január 21.)

Van-e annál nagyobb öröm, mintha egy idegen város repterén a kedvese várja az embert. Újra együtt, három közös nap a rohanó világban.

Izrael viszonylag szűk ország. Bár az egyiptomi és a Jordán határ elvileg átjárható, a lakosok többsége ritkán keresi fel a szomszédokat. Ha utazni vágyik valaki Jeruzsálemből vagy Tel-Avivból, a Ben Gurionon keresztül vezet az útja. Az egyik kedvelt célpont éppen Prága, így néhány a gépről megismert arc folyamatosan feltűnik a belváros utcáit róva.

Egy hosszú hétfvégebe sok minden belefér, a hófedte Óváros megtekintése, a gyerekkoromban utoljára meglátogatott vár bebarangolása, a látványos állatkert, a játék és a technikai múzeum végignézése, hogy a turistacsalogató szexuális segédeszközök tárlatáról már ne is beszéljek. Írhatnék még a knédliéről és a káposztáról, az utánozhatatlan ízű Vineáról és Deli csokiról, a minindent behálózó rövid villamosokról, de ugorjunk egy kicsit...

Visszatérve a bevezető mondatokban említett dilemmára, miután az izraeli repülőtéren sem szereztem be valamilyen karika alakú fémből készült, esetleg kóvel díszített tárgyat, itt kínálkozott az alkalom, hogy talán majd helyben. Szóval eltelt a péntek, szombaton ugye az ünnep miatt mégsem vehetünk ilyesmit, maradt hát a vasárnap. Az igazsághoz hozzátartozik, hogy virtuálisan, a Skypeon keresztül, legalább már tízszer megkértem a nagy Ő kezét. „Persze, igen!” – jött a válasz, de mégis más egy kicsit nyomatékosabbá tenni mindezt valami kis csillogó dologgal.

A technikai múzeumban felmerült bennem, milyen romantikus lenne, esetleg a kiállított gőzmozdonyról leszerelni valami hasonlatos apróságot. Miután ekkor már túl voltunk a negyedik játékküzel meglátogatásán, ahol matchboxokat kerestem a PASZTILAND repülőteremre, nem mertem felvetni az ötletet.

Alig volt pár órácskánk a Csehországban töltött időből, amikor a Vencel tér sarkán hatalmába kerített egy ékszerüzlet. „Most, vagy ki tudja mikor lesz legközelebb alkalom...” – morfondíroztam, mi-

Kék-fehér hétköznapiak

közben tettünk még egy tiszteletkört a nevezetes közterületen. „Hát akkor menjünk be...” – emeltem fel kicsit a hangsúlyt a kirakat előtt téblábolva... Jelentem, azért ez sokkal jobb, mint a cipőboltban.

Reggel óta újra idekint Izraelben vagyok. Az ország holnap választ, s dönt a jövőjéről. Én már tegnap leadtam a voksom, ott a prágai Vencel téren az ékszerüzletben.

(2013. január 26.)

Izraeli kint tartózkodásom óta elhanyagoltam az ország északi felét. Leszámítva a Tuval kibucban tavaly februárban kapott szarvasi „kiképzést” és egy rövid vizitet Kfar Tavorban, sosem vettem Libanon felé az irányt.

Szerda reggel három autóbusszal kerekedett fel az egyetem nanotechnológiai intézete, hogy az éves konferenciát a pár hónapja megnyílt cfáti orvosi kampuszon vendégesedve rendezze meg. A járművön élénk vita alakult ki az előző nap során zajlott parlamenti választásokról. Egyrészt nem nagyon értettem a körülöttem zajló, néha hangos szóváltássá fajuló beszélgetést, másrészt azok mellett, akik minimum három évüket adták a haza szolgálatáért, nem éreztem ildomosnak bárminemű politikai állásfoglalás kinyilatkoztatását a részemről.

Két napon keresztül hallhattunk előadásokat mindarról, ami a kilenc emeletes épületünk laborjaiban történik a fizika, a kémia, a biológia és az élettudományok területén. A helyszín megválasztása okos húzás volt, a telház mindvégig garantált volt a teremben.

Ha már Cfáton jártam, az ebédszünetben elugrottam a Magyarajkú Zsidóság Emlékmúzeumába, „ellenőrizni”, megvan-e még a 2006-ban a komáromi zsinagóga tetejéről hozott cserép. A helyi magyar múzeum számomra az egyik legkülönlegesebb hely idekint Ereben. Megannyi történetet, sorsot rejtene a kis tárlat vitrinjei.

Az estét a várostól 40 km-re található Kfar Giladi kibucban töltöttük, ahonnan gyönyörű kilátás nyílt a hófedte Hermon csúcsra és a szomszédos Libanonra.

Vége egy nanonői szakmai sikerről is beszámolhatok, a poszter, amelyet a csoportunk doktorandusza készített, társszerzőségem mellett, második díjat kapott.

Hazafelé jövet lenyűgözött minket a Kineret csodaszép panorámája, lefelé száguldva a Galil zöldellő dombjainak irányába. ◀

Folytatjuk.

DR. ORNA
MONDSCHAIN

Löwinger Mancsi szakácskönyvéből Purimi gondolat

A purim vidám ünnep, elsősorban a gyereké. Mikor elemi iskolába jártam, a városunkban minden purimkor felvonulást szerveztek a főutcán. A legjobb jelmezek díjat nyertek, ez nagy megtiszteltetést jelentett az adott iskolának. Sajnos csak egy fényképem maradt, emlékszem, akkoriban nagyon érdekeltek más országok szokásai, kultúrái. Volt, amikor kínai, japán, holland vagy spanyol flamenco táncos jelmezt öltöttem fel. Akkoriban még sokan Eszter királynők, Mordechájok voltak. Ma már szuperhősök, celebek jelmezébe bújnak a fiatalok.

Esztereket és Mordechájokat csak az ortodox negyedekben látni, ahol nem követik a médiát. A Megilában három nő szerepel: Vásti, Ahasveros felesége, aki megszegte a király parancsát, hogy jelenjen meg a vendégek előtt bemutatni a szépségét. Büntetésül elbocsájtották a palotából. Lehet, ez egy okos trükk volt, hogy kilépjen egy szerencsétlen házasságból. A második Zeres, Hámán felesége, aki azt tanácsolta férjének, hogy készítsen egy magas bitófát, arra akasztassa fel Mordecháját. A harmadik Eszter, akinek a bátorsága és bölcsessége mentette meg a zsidó népet a kiirtás elől. Mindhárom karakter megtalálható napjainkban is.

A Megilában három férfinak van főszerepe: Ahasveros király, aki figyel a tanácsadóira, de nem toleráns a felesége iránt, inkább érdeklődik a pompás lakomák és szép fiatal lányok. Amikor tudomására hozzák a tévedését, mindent megtesz, hogy kijavítsa. Hámán az a gonosz, akivel minden népmesében találkozunk, a királyság zsidó lakosságán akar bosszút állni. Mint ahogy várjuk, a büntetése hamarosan megérkezik. Mordecháj, a Megila hőse, a szerénysége, okossága és bátorsága mentette meg a zsidó népet.

Ádár hónap 14. napján ünnepeljük Purimot. Egy nappal előtte böjtnap van, Táánit Eszter, annak az emlékére, hogy a zsidó nép veszélyben volt. A böjt utáni napon

ünnepeljük a győzelmet. Nem lehet tudni, hogy a Megila valós eseményről szól-e, vagy a szerzője, aki ismerte Seherezáde meséjét, elhatározta, hogy a zsidó irodalomba is kell egy hasonló történet. Fontos tudni, hogy a Megila nem vallási dokumentum, Istent egyszer sem említi.

Szeretjük az ünnepet, elsősorban a slách moneszt (ételajándék), amelyet a rokonoknak szomszédoknak és barátoknak küldünk. Az askenázoknál szokás háromszögletű ételt találni, mert a hagyomány szerint Hámánnak háromszögletű kalapja volt. Ilyen például a kreplach (hússal töltött tészta), amelyet húslévesben kifőzünk. A Hámán-füle (táska), a háromszögű sütemény töltve mákkal vagy dióval, bármilyen kedvelt töltelékkel.

Rikottás és vaníliás Hámántásé

A tészta hozzávalói: 35 dkg liszt, 20 dkg vaj, 3 tojássárgája, 5 dkg tejföl vagy tejszín, 1 pohár cukor, 1 evőkanál vanília aroma, 1 kávéskanál sütőpor, kevés reszelt citromhéj.

Elkészítés: A hozzávalókat összekeverjük és 2 órát pihentetjük a hűtőszekrényben. Közben elkészítjük a töltelék: 35 dkg rikotta túró, 1 tojás, 5 evőkanál cukor, 1 tasak instant vanília puding. Ezeket is összekeverjük.

A tésztát kinyújtjuk, kb. 5 centis köröket szaggatunk belőle, megtöltjük a túró-töltelékkel, háromszög alakúra hajtjuk. Előre melegített sütőben 15-20 percig sütjük.

Jó étvágyat! ◀

Ashkeloni gyerekek a purimi felvonuláson, szerzőnk (balról a harmadik) kínai ruhában.

Folytatás a 6. oldalról.

A Kisbéren született Baumhorn Lipót munkásságát is kutattam, és pár évvel ezelőtt lehetőséget kaptam egy rövid előadásra, hogy bemutathassam életútját. Baumhorn Lipót gyönyörű palotákat, lakóépületeket, sarokházakat és huszonhat zsinagógát tervezett és épített fel az Osztrák - Magyar Monarchia területén.

Akad olyan, feldolgozatlan téma, amely-lyel szívesen foglalkozna a közeljövőben helytörténeti kutatásai során?

Jelen pillanatban a tatabányai rabtáborok történetének megírásával foglalkozom, a témát 2013 óta kutattam. A város területén 1952 és 1956 között 4 rabtábor működött, de egy ötödik is ide tartozott a szénbányák révén. Az iratjegyzések ellenére rengeteg eredeti dokumentumot találtam a levéltárakban. 1953 januárjában az öt táborban 3260 rabot dolgoztat- tak. Egy idős cisztercita szerzetes pappal készült interjúból kiderült, hogy a Rákosi rendszerben nem csupán értelmiségiek voltak rabmunkások, de 85-90 százalé-

kuk munkás és paraszt volt. A keresztény papok mellett az elmondások szerint még rabbi is volt az elítéltek között.

Nagyon sok olyan feldolgozatlan története van a huszadik század közepének, amivel szívesen foglalkoznék a jövőben. Mindig is kutatásra ösztönzött engem, ha hazugsággal, igazságtalansággal, elhallgatással találkoztam.

Köszönöm a megkeresést, jó egészséget, sok boldogságot kívánok! ◀

PA-PT

PhDr. Monika Adamická, PhD.: Anton Baláž a slovenské židovstvo – 1. časť

Špecifikum tvorby slovenského spisovateľa Antona Baláža spočíva v zobrazovaných témach, v ich autenticite na základe autorových osobných zážitkov a skúseností alebo jeho kontaktov s osobnosťami slovenského verejného života, ktorých sa daná problematika priamo dotýkala. Bez ohľadu na časovú rovinu príbehov, či ide o príbehy zo súčasnosti alebo zobrazujúce našu minulosť, jeho diela explicitne pomenúvajú zlo, negatívne javy v spoločnosti, prinášajú obraz doby a ľudí, ktorí sa pohybujú v podmienkach aktuálneho politického režimu na okraji spoločnosti v ostrom kontraste s predstaviteľmi moci.

Vytvoril celú plejádu postáv bojujúcu o svoju existenciu a miesto v spoločnosti a vytvárajú tak pohľad na jednotlivé dejinné etapy 20. a 21. storočia z pozície obyčajného človeka, a zároveň sú akýmsi negatívnym, často tragickým zrkadlom doby. Tragédiou boli poznačené aj osudy slovenského židovstva či už počas druhej svetovej vojny alebo rovnako aj v povojnovom období. Autor poukazuje vo svojej poviedkovej a románovej tvorbe práve na povojnový antisemitizmus počas druhej totality, resp. na xenofóbne prejavy v súčasnej spoločnosti.

Anton Baláž sa narodil 20. septembra 1943 v Lehotě pod Vtáčnikom, v obci neďaleko Novák. Prostredie pracovného tábora v Novákoch neskôr podstatne ovplyvnilo aj jeho beletristickú tvorbu, najmä jeho záujem o židovskú tematiku a fungovanie tábora v povojnovom období, v rokoch budovania socialistického režimu v Československu. Tento pracovný tábor sa pre autora stáva symbolom totalít na Slovensku. Baláž pritom ideologicky spája obdobie fašistickej totality so socialistickou, keďže aj politici nového režimu po roku 1948 „vyznávali heslo Arbeit macht frei“ (Baláž, 2019b, s. 136). V románe Tábor padlých žien, ktorý sa dočkal aj filmového spracovania v režii Laca Halamu, je aj narážka na povojnový antisemitizmus. Tieto idey vložil do postavy Carmen, ktorá po príchode

do tábora proklamuje: „Dávate nám hantdry po židoch? Fuj! Ja po špinavých židoch nič nosiť nebudem!“ (Baláž, 2017, s. 20).

Balážova literárna tvorba je veľmi rozsiahla. Napísal množstvo románov, poviedok, ale aj literatúru faktu, či rozhlasové hry. Významnou súčasťou jeho diel s historickou tematikou sú osudy slovenského židovstva v prvých povojnových rokoch, najmä po roku 1948 v podmienkach rodiačeho sa československého socialistického zriadenia. Jeho diela so židovskou tematikou sú výsledkom dlhoročného štúdia archívnych materiálov, súdnych spisov z vykonštruovaných procesov so sionistami, a v neposlednom rade autorových kontaktov so Židmi, ktorí prežili hrôzy holokaustu. Židovskú tematiku, ktorej sa venoval od 60. rokov zobrazil na jednej strane faktograficky, na druhej strane beletristicky. V roku 2010 vychádza jeho literatúra faktu s tematikou povojnových osudov Židov Transporty nádeje. O desať rokov skôr však už vydáva prvý román s touto problematikou Krajina zabudnutia, ktorý sa neskôr stal súčasťou knihy Portréty prežitia. V Portrétoch prežitia sa okrem spomínaného románu nachádzajú aj dve poviedky, Trhlina a Šimon Pútnik. Tematika židovstva sa dostala aj do jeho rozhlasovej tvorby (Trhlina, Oživovanie a Ofélia nie je mŕtva). Jeho najnovšia kniha so židovskou

V tejto rubrike sa Vám predstaví vedecko-výskumný pracovníci, doktorandi z Ústavu stredoeurópskych jazykov a kultúr Fakulty stredoeurópskych štúdií na Univerzite Konštantína Filozofa v Nitre. Na pracovisku dlhodobo sa venujeme židovskej kultúre, interpretujeme literatúru a film so židovskou tematikou v stredoeurópskom kontexte, organizujeme konferencie pod názvom Židovský kultúrny fenomén v stredoeurópskom kontexte a okrem toho ponúkame aj študijný program o židovských zvykoch a tradíciách pre univerzitu tretieho veku. Jednotlivé príspevky sú odrazom našej bádateľskej činnosti. Prajeme Vám príjemné čítanie.

PaedDr. Magdaléna Hrbáček, PhD.

tematikou je literatúra faktu Dva slovenské osudy. Špitzer – Mach.

Velká židovská alija a protichodné osudy Špitzy a Macha

Literatúra faktu Transporty nádeje je prvým faktografickým dielom Antona Baláža s tematikou židovstva, v ktorom sa primárne zameriava na povojnové osudy slovenských Židov. Samotný názov diela možno chápať symbolicky ako protiklad k transportom beznádeje, ktoré vyvážali Židov počas druhej svetovej vojny zo slovenského štátu do nemeckých vyhladzovacích táborov. Naproti tomu transporty do Izraela v povojnovom období znamenali pre Židov nádej na nový život v novozriadenom židovskom štáte. ◀

Pokračovanie zo strany 3.

V tomto roku som účasťou pripomenul jednu historickú udalosť. Dozvedel som sa, že umreli dvaja poslední preživší, ktorých zo Štúrova odvliekli do Osvienčimu. V Prahe ako 90-ročný zomrel profesor Tomáš Radil. Vojnové udalosti opísal vo svojej knižke Ve čtrnácti sám v Osvětimi, ktorú do maďarčiny preložila Tünde Mészáros. Vo februári nás vo veku 96 rokov opustila teta Marta Holováčová Weisssová. V Osvienčime sa ocitla ako mladá dievča, potajomky tam písala básne. Slo-

vom, v Štúrove už niet preživších, ktorí by sa s nami podelili o svoje osudy.

Povedomie o existencii niekdajšej prekvitajúcej obce považujem za menej dôležité, ako jej vymiznutie, a hlavne príčinu a krutý spôsob tohto procesu. Teta Marta mi rozprávala o tom, aký to bol pocit, prechádzať medzi nimi, a nikto sa nás nezastal. O tomto sa musia mladé generácie dozvedieť; musíme ich predovšetkým dobrým príkladom inšpirovať k tomu, aby sa to nikdy nikde ne-

zopakovalo. Chráňme mosty medzi komunitami, budujme nespočetné množstvo virtuálnych mostov medzi ľuďmi! ◀

PT-PA

Honza Škraňka: Projekt Šana Tova!

Projekt Šana Tova! má veľmi zaujímavý príbeh. Knižným projektom na svojom začiatku zďaleka vôbec nebol. Autorka projektu Ráchel Polohová zbierala zaujímavé židovské sviatočné piesne. Najskôr pre svoju potrebu, pretože ju tiež poznáme ako klarinetistku a odborníčku na chasidské niguny.

Niektoré z nich začala publikovať v časopise Maskil pražskej synagógy Bejt Simcha. Začalo sa šepkať, že vlastne vzniká nový celoročný sprievodca židovskými sviatkami. Kniha Šana Tova! sa tak aspoň sčasti stala akýmsi kalendárom. A preto dostala aj tento názov, s ktorým s radosťou a pokorou nový rok víťame.

Ako vznikol nápad vydať knihu?

Ku knihe bol iba malý krôčik. Motiváciou bol nesmierny ohlas, ktorý tieto dielka na zadnej stránke časopisu získali. Povedali by ste, že staré piesne nie sú zaujímavé, ale opak je pravdou. Najmä v spoločenstve, ktoré sa chce k tradíciám vracáť a berie ich vážne. Vzhľadom ku skutočnosti, že v česko-slovenskom židovskom svete žiadny takýto spevník nikdy nevyšiel, veľmi ľahko priatelia samotnú autorku prehovorili, aby to nebol čiernobiely zošit, ale reprezentatívna kniha, ktorá aj svojou grafickou stránkou porozpráva o tom, aké dôležité sú dielka vo vnútri.

Komu je určená táto kniha?

Odpoveď na túto otázku sa rozpletá ako kľbko nití. Už behom tvorby sme zistili, že používatelia nebudú iba náboženské obce, ale všetci, ktorí sa zaujímajú o históriu, patria k židovskému národu, tí, ktorí fandia hudbe, alebo tí, ktorí sa práve teraz pokúšajú učiť hebrejčinu. A zďaleka nie sme na konci zoznamu. Svoj záujem prejavili knižnice a niektoré školy. Zaujímavé je samotné spracovanie knihy. Cieľom nebolo vytvoriť umelecký literárny útvar a prebásniť piesne. Naopak. Zachovali sme hebrejský text, výslovnosť a takmer doslovný preklad. Komentáre naopak čitateľovi prinášajú zaujímavý úvod ku sviatkom samotným a lákajú k ľahkému pripojeniu sa.

Je v pláne pripraviť aj zvukový záznam na nejakej platforme?

Určite áno. Kedy sa to stane, je zatiaľ nezodpovedaná otázka. Uvažovali sme nad hudobnou školou a nad koncertami. Z rôznych dôvodov tvorí nezvykle obrovskú čiastku zaplatenie autorských práv na takmer polovicu piesní, takže podobný projekt na princípe podcastu by potreboval sponzora.

Ako si môžu záujemcovia objednať knihu?

Knihu si možno objednať na stránkach slovenského distribútora porta.sk alebo na našich stránkach sanatova.cz. Určite sa už v týchto dňoch nachádza na pultoch vybraných slovenských kníhkupectiev.

Máte plány na pokračovanie?

Vzhľadom k skutočnosti, že sme počet piesní obmedzili na štyri desiatky, zostala nám, ako sa hovorí, v šuplíku, celá hŕba ďalších nepublikovaných. Tie už dnes tvoria skoro celú novú knihu. Povedali sme si, že pár mesiacov počkáme a uvidíme, ako čitatelia prijmú túto knihu a ak bude dopyt a ďalšie nápady, púšťame sa do druhého dielu. ◀

PA-PT

Prichádzam zo Štúrova... Rozhovor s Karolom Frühaufom – 2. časť

Začiatkom 50-tych rokov boli priateľské krajiny, ležiace na brehu Dunaja, od seba takmer celkom izolované. Ako malé dieťa som videl svoju mamu raz za rok usedavo plakať: opäť zamietli jej žiadosť, aby mohla navštíviť svoju sestru žijúcu v Budapešti. V roku 1954 dostala povolenie prechodu v rámci malého pohraničného styku a spolu so mnou sa mohla od hraníc vzdialiť po obec Nagymaros. Teta ma nočným vlakom prepašovala do Pešti, aby aj zvyšok rodiny mohol konečne vidieť syna jej mladšej sestry.

V týchto ťažkých časoch, v bezvetří, zišli ľudia k Dunaju a rozprávali sa nakláňajúc sa nad vodou. Voda rieky odniesla slová, možno niekedy aj skryté odkazy, aj na pol kilometrovú vzdialenosť. Mojej holandskej manželke sa to zdalo byť veľmi poetické a bol to jej nápad, aby sme si tieto rozhovo-

ry cez rieku pripomínali. V tomto roku sme tento úkaz oživilí už po pätnástykrát, vzdávajúc tak úctu osudom, ktorých tajomstvá onoho času ľudia zverovali Dunaju. Performance AquaPhone má za cieľ prezentovať vynaliezavosť všetkých tých, ktorí sú aj v ťažkých časoch schopní prekonávať prekážky a vzdialenosti. Striedavo žiadame nemeckých, maďarských a slovenských spisovateľov, aby na túto príležitosť vytvorili text, ktorý potom preložíme aj do ostatných dvoch jazykov. V rámci šesťdesiatminútového performance prúdi ponad Dunaj troj- jazyčný rozhovor medzi mužom a ženou, sprevádzaný improvizáciami muzikantov z oboch brehov. Texty pre nás vytvorili okrem iného Mila Haugová, Tomáš Janovic, Michal Hvorecký, Lajos Parti Nagy, Ottó Tolnai a v tomto roku Virág Erdős. Ak to nebude príliš neskromne: takéto niečo možno

zažiť len raz za rok v Štúrove, v jednu júnovú sobotu (kvôli covidu sa podujatie v tomto roku konalo v októbri). Som teda osobne motivovaný a verím, že sa nám podarí šíriť dobré meno tohto jedinečného miesta a iniciatívy po celom svete.

Prečo je dôležité, aby aj súčasný Štúrovčan, tunajšia mladšia generácia vedela, že v ich meste kedysi žila prekvitajúca židovská komunita?

Nezvykol som verejne politizovať, avšak pri príležitosti AquaPhone som to dvakrát urobil. Prvýkrát to bolo vtedy – rok si nepamätám – keď na maďarskej strane pochodovali čiernokabátnici a na našom predmostí stáli policajti. Poukázal som na to, že AquaPhone a Strážnica mosta chcú odvrátiť práve takéto udalosti.

Pokračovanie na strane 4.

Spomíname

So zármutkom sme prijali smutnú správu, že vo veku 71 rokov zomrel **Lajos Morovič**, šéfredaktor regionálnych novín Dunatáj. Desaťročia sa zúčastňoval na všetkých našich významných podujatiach a písal o dianí v komárňanskej židovskej obci. V roku 2012 získala redakcia, ktorú viedol, cenu Kehila Haver za články o židovských komunitách regiónu. Vyjadrujeme sústrasť jeho rodine a kolegom. Jeho pamiatku zachováme! ◀

**Redaktori Spravodajcu
a komunita náboženskej obce**

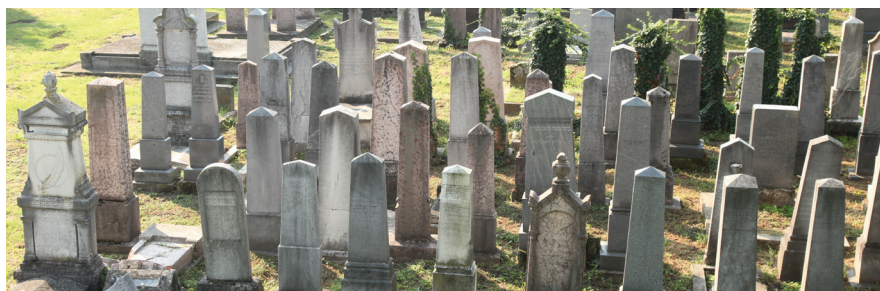
Mazl Tov!

Etelka Nagyné Strasser má 95 rokov

Židovská náboženská obec v Komárne pozdravila pri príležitosti 95. narodenín najstaršiu členku našej komunity Etelku Nagyné Strasserovú. Želáme jej veľa zdravia! Mazl Tov! Bis 120! ◀

Poplatok za údržbu cintorína

Žiadame príbuzných tých, ktorí sú pochovaní na židovskom cintoríne v Komárne, aby poplatok za údržbu cintorína uhradili podľa možností ešte pred začatím jarných prác. Výška poplatku sa nemení: 10EUR/hrob, v prípade dvojhrobu: 17 EUR/hrob. ◀

Žiadame Vašu podporu

Vážení čitatelia! Prosíme Vás, aby ste podľa Vašich možností podporovali programy ŽNO v Komárne, ako aj vydávanie Spravodajca, údržbu budov a obnovu cintorína.

Poukázanie peňazí z územia SR:

26384962/0900 – Slovenská sporiteľňa

Poukázanie peňazí zo zahraničia:

Adresa: Židovská náboženská obec v Komárne, Eötvösa 15, 94501 Komárno, Slovakia

IBAN: SK0609000000000026384962 SWIFT: GIBASKBX

Adresa banky: Slovenská sporiteľňa, Palatínova 33, 94501 Komárno

Nástenka krátke správy

Vydávanie Spravodajcu, Klub Šalom a Židovskú náboženskú obec v Komárne podporila Tamara Zuzková (Česká republika) a anonymní darcovia. Ďakujeme!

Ukončili sme vyúčtovanie našich projektov za rok 2021. Pre tento rok sme získali finančnú podporu našich kultúrnych podujatí od mesta Komárna. BGA Zrt. z Budapešti prispela na náklady našich náboženských podujatí. Ďakujeme!

Knižnica Bélu Spitzera získala nové publikácie Maďarského židovského kultúrneho spolku v Budapešti a Šana Tova v Českej republike. Tešíme sa na našich čitateľov!

Začali sa prípravy rekonštrukcie Menházu, najmä synagógy, v roku 2022. Hlavným sponzorom je BGA Zrt.

Touto cestou žiadame členov našej obce, aby členské za rok 2022 uhradili bankovým prevodom, poštovou poukážkou alebo na sekretariáte. Výška členského sa nemení. Radi uvítame všetky formy podpory!

Nedávno vyšlo najnovšie číslo časopisu Sobota, ktorý sa venuje minulosti a súčasnosti židovských obcí na južnom Slovensku. Informácie o obsahu časopisu sú k dispozícii na tomto odkaze: <https://www.szombat.org/szombat-magazin/megjelent-a-szombat-februari-szama-10>.

Spravodaj – mesačník ŽNO v Komárne, založený v roku 5756. (1996), **šéfredaktor**: Tamás Paszternák (tamas.paszternak@menhaz.sk), András Paszternák (andras.paszternak@menhaz.sk), **spolupracovníci**: Judit Haas, Mgr. Ferenc Piczek, **grafická úprava**: Richard Saláth, **jazyková korektúra**: Zsuzsanna Paszternákné Kertész (Komárno), Katarína Potoková (Nitra), **tlač**: Nec-arte Kft., Komárno, **adresa ŽNO**: Židovská náboženská obec, Eötvösa 15, 945 01 Komárno, Slovakia, tel.: 00421/35/7731-224, **e-mail**: kile@menhaz.sk, **tel./fax**: 00421/35/7725-355. **Registračné číslo**: EV 3424/09. **ISSN** 1337-091x. **IČO**: 34073400. **Periodikum je nepredajné**.

Projekt Šana Tova!

► „Autorka projektu Ráchel Polohová zbierala zaujímavé židovské sviatočné piesne. Najskôr pre svoju potrebu, pretože ju tiež poznáme ako klarinetistku a odborníčku na chasidské niguny. Niektoré z nich začala publikovať v časopise Maskil pražskej synagógy Bejt Simcha. Začalo sa šepkať, že vlastne vzniká nový celoročný sprievodca židovskými sviatkami. Kniha Šana Tova! sa tak aspoň sčasti stala akýmsi kalendárom.“ (strana 3.)

Ajvé, pondelok! Obsažné rozhovory každé dva týždne

Vzhľadom na zhoršujúcu sa epidemiologickú situáciu na Slovensku aj v Maďarsku sa naše osobné stretnutia a podujatia naďalej nekonajú. Budeme sa stretávať každé dva týždne v online priestore. Po spoločnom učení a vzdelávaní sa zameriavame na neformálne rozhovory.

24. januára sme sa spolu s **Andrásom Ligetím**, koordinátorom pre európske záležitosti Svetového židovského kongresu, pozreli za židovskými obcami vo svete a v Európe. Spoznali sme organizáciu i hlavné problémy, ktorým čelí európske židovstvo. Vypočuli sme si životnú púť diplomata, povedal nám o svojich štúdiách v Izraeli, o práci v židovských mládežníckych organizáciách v Maďarsku a rokoch, keď zastupoval európskych židovských študentov v Bruseli. Na základe počutého sa pred nami rysovala súčasnosť a budúcnosť našich komunít.

7. februára bol naším hosťom **Martin Korčok**, riaditeľ Múzea holokaustu v Seredi. Dvojazyčný program pomohla uskutočniť simultánna tlmočníčka **Magda Vadász**. Počas rozhovoru sme získali komplexný prehľad o vývoji a rozsiahlych aktivitách pamätného miesta a vzdelávacej inštitúcie, ktorá bola otvorená v roku 2016. Diskutovalo sa o rozhovoroch s preživšími, o odozvách od návštevníkov múzea a o aktivitách v celej krajine. Diskutovali sme o najnovších údajoch zo sčítania ľudu a o budúcnosti židovstva na Slovensku. Skôr, ako odpovedal na otázky poslucháčov, sme mali možnosť zoznámiť sa s najnovšími publikáciami tohto odborníka a vypočuť si o jeho úspechoch a projektoch v oblasti fotografovania.

Ďakujeme diskutujúcim, i tým, ktorí pomáhajú pri organizácii podujatí, a samozrejme všetkým, ktorí sa k nám každé dva týždne pridávajú.

O aktuálnych udalostiach vás budeme informovať na našej online platforme. Vaše nápady a návrhy na témy uvítame na adrese ajve@menhaz.sk. ◀

Myšlienky redaktora

O kolo druhej poludní vychádzam z brány Lauderovej školy v Budapešti. Dnešný pracovný deň plynul tromi zaujímavými hodinami fyziky a jedným pohovorom. Kým čakám

PASZTERNÁK
ANDRÁS

na autobus, začínam sa v duchu pripravovať na tridsiaty šiesty večer klubu Ajvé, pondelok! Možno by sme sa už mali zbaviť trémy pred týmito dobre zabehnutými podujatiami. Ľahko sa to povie, ale nebolo to inak ani pred stretnutiami Klubu Šalom v Menháze: Príde hosť včas? Bude dosť ľudí? Dovezú jedlo? Bude dobré počasie? Bude fungovať projektor a ozvučenie? – obávali sme sa po celé desaťročia počas dní, ktoré tomu-ktorému podujatiu predchádzali, alebo v nedeľu stojac vo dverách rôznej budovy. Nedávno, pred dvoma rokmi, sme v sále Zoltána Wallensteina usporiadali pri príležitosti Pamätného dňa holokaustu OSN naše posledné osobné klubové stretnutie pred pandémiou. Napriek tomu, že sme sa v lete stretávali na nádvorí a na vysoké sviatky v synagóge, odvtedy sa žiadny skutočný „tradičný“ Klub Šalom nekonal. Chýbajú mi tieto spoločné chvíle, ktoré nám nie sú dopriate! Po príchode domov, keď si píšeme na papier otázky pre dnešného hosťa a trochu si na internete prezerám témy, ktoré s ním súvisia, prepadnú ma obavy: „Bude dnes večer fungovať internet? Prihlásia sa pravidelní návštevníci, ktorí sú vždy na zoom? Budú sa môcť zapojiť, budú ich mikrofóny a kamery v poriadku? Bude sa môcť pripojiť pozvaný prednášajúci? Budú mu klásť poslucháči otázky? Vdiny, 17:45, okolo šiestej by som mal zapnúť notebook, pred samotným podujatím prehodiť pár slov s tými, čo prišli skôr.“ ◀